

EUSKALKIAK ETA KOMUNIKABIDEAK

*Jean Haritschelhar,
euskaltzainburua*

Egun eta hemen Nafarroan zilegi bekit aldarrikatzea zer den Euskaltzaindiaren ikusmoldea euskalkiei eta euskara batuari buruz. Euskaltzainburu izanikan ere ez dut ahazten baigorriarra naizela eta argi eta garbi azaltzen dut Baigorriin naizelarik erabiltzen dudala hango euskalkia. Baina idazle gisa eta irakurle gehienek ulertzeko gisan, euskara batua da derabildana.

Badu orain mende laurden bat baino gehiago euskara batuaz arduratzen dela Euskaltzaindia, lehenbiziko urratsak eginez Arantzazuko kongresuaren (1968) eta Bergarako kongresuaren (1978) artean. Baina, denbora berean ez ditu sekula euskalkiak arbuia. Aitzitik, Bergarako kongresuaren ondotik kaleratu zuen orduko adierazpena, bere 5. puntuan honela diona:

euskalkiak eta tokian tokiko hizkerak aztertu eta landu behar direla uste du Euskaltzaindia, ortografia eta hizkuntzaren azpiegitura zainduz.

Beharrezko adierazpena zeren eta maiz entzuten baitzen euskara batuaren alde eta euskalkien etsai bihurtu zela Euskaltzaindia. Denek badakite orain ez dela egia. Alabaina, nork egin du euskalkien alde Euskaltzaindiak egin duen baino gehiago? Nork publikatu ditu Bonaparte printzearen lan gehienak ez baldin bada Euskaltzaindia? Nork kaleratu ditu euskal aditzari buruz eta euskalkiak kontuan hartuz Pedro de Yrizar jaunak egin dituen azterketak ez baldin bada Euskaltzaindia? Nor sartu da sekula egin izan ez den ikerketa sakonean euskalkiei buruz, Hizkuntza Atlas bat agertu beharrean ez baldin bada Euskaltzaindia? Lan luzea, inkestak eginez 145 tokitan eta toki bakoitzeko leku-koari 2800 galdera eginez, baina helburu ederra erakusteko zer diren egiazki euskalkiak, zer den bakoitzaren eremua Euskal Herriko zazpi probintzietan. Euskara batuaren aurka zirenek ez dute holakorik egin beren xokokerietan murgilduak zirelaketz.

Baina, nahitaez Euskaltzaindiak ikusi zuen 1968an Arantzazuko kongresuan euskara batua beharrezkoa zela Euskal Herriarentzat euskaldun guztiak erabil zezaketena Bilbotik Mauleraino, ez zela hizkuntza utopikoa, are gutiago hizkuntza artifiziala, euskalkietan oinarritzen baitzen, euskalkiak ziren iturrietatik edaten zuela nasaiki eta haiei esker joritzen. Egun ager dadila garbi-

ki, batek (euskara batuak) ez dituela bertzeak baztertzen (euskalkiak), ez dela haien etsai bilakatu eta ez dituela batere ehortzi nahi. Egia erran, elkarrekin bizi daitezke euskara batua eta euskalkiak, elkarren ondoan, adiskidantza osoan, bakoitza bere eremuan. Adibidez, hartzen baldin badut Euskal Herriko prentsa, ez da dudarik gure egunkari bakarrak eta Euskal Herri osoan zabalitzen diren bertze astekari eta aldizkariak lehentasuna eman behar diotela euskara batuari, denek ulertzeko gisan; aldiz eremu mugatu batean hedatzen den prentsak balia dezake tokian tokiko hizkera, lehentasuna emanez hurbiltasunari. Gauza berbera gertatzen zaie bertze komunikabideei, irrati edo telebistei. Bakoitzak ukanen du bere hizkuntza politika ikusiz nori mintzatzten zaion eta nor mintzo den. Zazpi eremuetara bota behar den mezua euskara batuan joan da, mugatua den mezuak, aldiz, euskalkia baliatuko du.

Hauxe da erran nahi nuena eta argi izan dadila Euskaltzaindiak bultzatzen duen euskaldunen arteko lokarri den euskara batua ez dituela, denbora berean, arbuiatzen euskalkiak.